בר (א)אמוראי לאתויה ורגש ובעי לשמטיה לאטמיה ושדא זיקא דחלא ונחת נפק בת קלא אמר לן מאי אית לכו בהדי קרטליתא °דדביתהו דר"ח בן דוסא דעתידה דשדיא תכלתא בה לצדיקי לעלמא דאתי רב יהודה (ב)הינדוא משתעי זימנא חדא הוה אזלינן בספינתא וחזינן ההוא אבן טבא דהוה הדיר לה תנינא נחית בר אמוראי לאתויה אתא תנינא (א) קא בעי למבלע לה לספינתא אתא (ב) פישקנצא פסקיה לרישיה אתהפיכו מיא והוו דמא אתא תנינא חבריה שקליה ותליה ליה וחיה הדר אתא קא בעי בלעא לספינתא הדר אתא ציפרא פסקיה לרישיה שקלוה להיא אבן טבא שדיוה לספינתא הוה הני ציפרי מליחי בהדן אותבינהו עלייהו שקלוה ופרחו להו בהדה ת"ר מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע שהיו באין בספינה והיה ר"א ישן ור' יהושע נעור נזדעזע ר' יהושע וננער ר"א א"ל מה זה יהושע מפני מה נזדעזעת א"ל מאור גדול ראיתי בים אמר לו שמא עיניו של לויתן ראית דכתיב [1]עיניו כעפעפי שחר אמר רב אשי אמר לי הונא בר נתן זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא והואי (ג) אטמא דבשרא בהדן פתחנא ונקרינא ואנחנא אעשבי אדמייתינן ציבי חלם אטמא וטוינן כי הדרן לבתר תריסר ירחי שתא חזינהו להנהו גומרי דהוו קא מלחשי כי אתאי לקמיה דאמימר אמר לי ההוא עישבא סמתרי הוה הנהו גומרי דריתמא הוו [2]ויברא אלהים את התנינים הגדולים הכא תרגימו ארזילי דימא ר' יוחנן אמר זה לויתן נחש בריח ולויתן נחש עקלתון שנאמר [3]ביום ההוא יפקוד ה' בחרבו הקשה וגו': (סימן כל שעה ירדן): אמר רב יהודה אמר רב כל מה שברא הקב"ה בעולמו זכר ונקבה בראם אף לויתן נחש בריח ולויתן נחש עקלתון זכר ונקבה בראם ואלמלי נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו מה עשה הקב"ה סירס את הזכר והרג הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא שנאמר [3]והרג את התנין אשר בים ואף [4]בהמות בהררי אלף זכר ונקבה בראם ואלמלי נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו מה עשה הקב"ה סירס הזכר וצינן הנקבה ושמרה לצדיקים לעתיד לבא שנאמר [5]הנה נא כחו במתניו זה זכר ואונו בשרירי בטנו זו נקבה התם נמי ליסרסיה לזכר וליצננה לנקבה דגים פריצי וליעביד איפכא איבעית אימא נקבה מליחא מעלי איבעית אימא כיון דכתיב [6]לויתן זה יצרת לשחק בו בהדי נקבה לאו אורח ארעא הכא נמי לימלחה לנקבה כוורא מליחא מעלי בשרא מליחא לא מעלי ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שביקש הקב"ה לבראות את העולם אמר לו לשר של ים פתח פיך ובלע כל מימות שבעולם אמר לפניו רבש"ע די שאעמוד בשלי מיד בעט בו והרגו שנאמר [7]בכחו רגע הים ובתבונתו מחץ רהב אמר ר' יצחק ש"מ שרו של ים רהב שמו ואלמלא מים מכסין אותו אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו שנאמר [8]לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וגו' כמים לים מכסים אל תקרי לים מכסים אלא לשרה של ים מכסים ואמר רב יהודה אמר רב ירדן יוצא ממערת פמיים תניא נמי הכי (ג)ירדן יוצא ממערת פמיים ומהלך בימה של סיבכי ובימה של טבריא ומתגלגל ויורד לים הגדול ומתגלגל ויורד עד שמגיע לפיו של לויתן שנאמר [9]יבטח כי יגיח ירדן אל פיהו מתקיף לה רבא בר עולא האי בבהמות בהררי אלף כתיב אלא אמר רבא בר עולא אימתי בהמות בהררי אלף בטוחות בזמן שמגיח ירדן בפיו של לויתן (סימן ימים גבריאל רעב) כי אתא רב דימי א"ר יוחנן מאי דכתיב [10]כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה אלו שבעה ימים וארבעה נהרות שמקיפין את ארץ ישראל ואלו הן שבעה ימים ימה של טבריא וימה של סדום וימה של חילת וימה של חילתא וימה של סיבכי וים אספמיא וים הגדול ואלו הן ארבעה נהרות ירדן וירמוך (ד)וקירומיון ופיגה כי אתא רב דימי א"ר יונתן עתיד גבריאל לעשות

קניגיא

שמגיע לפיו של לויתן. ואינו מתערב בכל אותן מים כדמוכח בבראשית רבה דקאמר וכי מעשה נסים הוא אמר רבי יוחנן אל תתמה הדין ירדנא דעבר במי טבריא ולא מתערב: **ארבעה** נהרות הן ירדן ירמוך קירומיון ופיגה. וא"ת דתנן במס' פרה (פ"ח מ"י) דקירומיון ופיגה פסולין למי חטאת מפני שהן מי בצים ומייתי לה בפ"ק דסנהדרין (דף ה:) וכיון דקרי להו מי בצים משמע שאינן נובעין והכא משמע שנובעין דקרי להו נהרות וי"ל נהרות נובעין הן ולפי שמי בצים מתערבין בהן פסולים למי חטאת לפי שאינן רדופין מחמת שמתערבין באגמים ואין חיותן חיות גמור ור"ת מפרש דפסלינן משום דאין כאן מים חיים אל כלי דעפר וטיט מעורב בהן מחמת שהן מי בצים ומפסיקין בין מים לכלי א:

פליגי

בר אמוראי. אדם שיודע לשוט במים: **בעא לשמטיה לאטמיה.** שביקש לחתוך יריכו: **זרק ליה חלא.** חומץ וברח מריחו: **למישדא ביה.** להצניע בו: **וחזינן ההיא אבן טבא.** לתוך המים והדרא ליה תנינא: ה"ג **אתא ההוא תנינא רגש וקבעי למבלע לספינתא אתא פושקנצא** עורב נקבה **וקטעיה לרישיה דתנינא אתהפיכו מיא והוו דמא** מרוב דם שהיה גדול הרבה **הדר בעי לטבעיה לספינתא אתא ההוא פושקנצא וקטליה ואזיל בר אמוראי ושקליה להאי אבן טובה ותלינהו להנהו ציפרי.** לנסות אם יחיו וחיו ופרחו להן: **בהדה.** בהדי ההיא אבן: **נזדעזע.** חרד חרדה: **פתחנא ונקרינא.** מינה חלב וגיד הנשה: **חלם.** שנתחברה יחד כמתחלה: **סמתרי.** עשב שמחבר כדאמרינן בהמקבל (ב"מ דף קז:) ובאלו טריפות (חולין דף נז.) **דעבד ליה סמתרי** וחיי: **דריתמא.** רותם שאין גחליו כבים מהרה: **ארזילי דימא.** ראמים שבים (ד) (ה) (ורבינו חננאל פירש לויתן): **נחש בריח.** הוא לויתן זכר וזקוף הוא כבריח: **עקלתון.** לויתן נקבה שמקיף את כל העולם: **זכר ונקבה בראם.** כדכתיב (ישעיה כז) נחש בריח ונחש עקלתון: **מחריבין את כל העולם.** שיהו להן ולדות הרבה גדולים שמחריבין את העולם: **סירס את הזכר.** שלא יזקק לאחר דגים. א"נ דלא ליהוי ליה צער תאוה: **שנאמר והרג את התנין.** סיפא דהאי קרא יפקוד ה' בחרבו הקשה (וגו') [הוא] ומדלא כתיב ויהרוג וכתיב יפקוד קדריש הכי והכי משמע ליה קרא יפקוד ה' בחרבו הקשה על לויתן נחש בריח לעתיד לבא כאשר עשה אל לויתן נחש עקלתון שהרי הרג את התנין אשר בים מששת ימי בראשית: **בהמות בהררי אלף.** פסוק הוא בתהלים במזמור לאסף [נ] כי לי כל חיתו יער בהמות בהררי אלף ע"ש שרועה אלף הרים בכל יום: **כחו במתניו.** שלא הטיל זרע מימיו: **ואונו בשרירי בטנו.** שלא ילדה. ולעיל מיניה כתיב באיוב הנה נא בהמות אשר עשיתי עמך וגו': **התם נמי.** גבי לויתן לצננה ללויתן נקבה ואמאי הרגה: **דגים פריצי.** ולא מהניא בהו צינון: ה"ג **ואבע"א כיון דכתיב לויתן זה יצרת לשחק בו.** ואמרינן במסכת ע"ז (דף ג:) (ו) שעה רביעית יושב ומשחק עם לויתן: **הכא נמי לימלחה לבהמה נקבה.** ומה בלע להחיותה ולצננה: **ובלע כל מימות.** כדי שתראה היבשה: **די שאבלע מים שלי.** דלהכי כתיב (ז) והים איננו מלא שבולע אותם: **רגע הים.** לשון שבירה: **מפני ריחו.** שהוא מוסרח לפי שמת ולכך הים מסריח: **אל תקרי לים מכסים.** שהרי הים עצמו מים הוא: **אימתי בהמות בהררי אלף בטוחות.** שלא ימותו כל שעה שיגיח ירדן לפיו של לויתן דכל זמן שהוא חי בטוחין הן כמו כן: **כי הוא.** הקב"ה על ימים יסדה לארץ ישראל:

קניגיא

רבינו גרשום

בר אמודאי. אומן שיודע לשוט על פני המים: ובעי לשמטיה לאטמיה. שביקש לחתוך יריכו. זרק ליה חלא מן החול של שפת הים וברח. ואיכא דאמרי חומץ. שתצנע בו תכלת: אתהפיכו מיא לדמא. מרוב הדם שהיה גדול הרבה: פתחנא ונקירנא. מיניה חלבא וגיד הנשה: איחלם אטמא. שנתחברה יחד כדמעיקרא: עשבא דסמטרי. של סם חיים: גומרי דריתמא. שאין כבין מהרה: ארזילי דימא. ראמים: לויתן נחש בריח. שמקיף ומסבב את כל העולם כולו כבריח: נחש עקלתון. שמתעקל סביב העולם: פריש לקרא ביום ההוא יפקוד ה' בחרבו הקשה והגדולה על לויתן בריח זה הזכר כאשר עשה על לויתן נחש עקלתון שהיא נקבה: וצינן את הנקבה. שלא תתאוה לשום זכר: הנה נא כחו במתניו. זה הזכר שאינו מזריע: ואונו בשרירי בטנו. זו הנקבה שלא ילדה. ומקשי' אמאי צינן את הנקבה לגבי בהמות וניעבד הנך דבהמה כהנך דכוורי ואמאי צינן הנקבה. ומשני מש"ה הרגה דפריצות דכוורי נפיש מן דבהמה. ואע"ג דמצננין לה אתיא להזקק. ואי בעית אימא מש"ה הרגה דכיון דכתיב לויתן זה יצרת לשחק בו בהדי נקבה לאו אורח ארעא למיהוי עם שכינה: ובלע כל מימות שבעולם. שתכניסם בתוך שלך כמו שכתב למעלה כל הנחלים הולכים אל הים: אימתי בהמות בהררי אלף בטוחים. שלא ימותו בשעה שיגיח ירדן אל פיהו של לויתן שכל זמן שהוא חי בטוחין הן בחיים: כי הקב"ה על ימים יסדה. לארץ ישראל: לעשות

מסורת הש"ס

א) [גי' הערוך בערך מד ב' אמודאי ועמ"ש בס"ד ר"ה כג. על הגליון], ב) [גי' הערוך הנדואה תרגום של ירושלמי של וישכנו מחוילה מן הנדוין ורש"י בקדושין כב: כתב רב יהודה הנדיאה מארץ כושין], ג) [בכורות נה. ע"ש], ד) סנהדרין ה: פרה פ"ח מ"י, ה) רש"ל מ"ז, ו) [ל"ל שעות רביעיות], ז) [קהלת א],

תורה אור השלם

1 עֲטִישֹׁתָיו תָּהֶל אוֹר וְעֵינָיו כְּעַפְעַפֵּי שָׁחַר:
איוב מא י

2 וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת אֲשֶׁר שָׁרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֵת כָּל עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב:
בראשית א כא

3 בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד יְיָ בְּחַרְבּוֹ הַקָּשָׁה וְהַגְּדוֹלָה וְהַחֲזָקָה עַל לִוְיָתָן נָחָשׁ בָּרִחַ וְעַל לִוְיָתָן נָחָשׁ עֲקַלָּתוֹן וְהָרַג אֶת הַתַּנִּין אֲשֶׁר בַּיָּם: ישעיהו כז א

4 כִּי לִי כָל חַיְתוֹ יָעַר בְּהֵמוֹת בְּהַרְרֵי אָלֶף:
תהלים נ י

5 הִנֵּה נָא כֹחוֹ בְמָתְנָיו וְאֹנוֹ בִּשְׁרִירֵי בִטְנוֹ: איוב מ טז

6 שָׁם אֳנִיּוֹת יְהַלֵּכוּן לִוְיָתָן זֶה יָצַרְתָּ לְשַׂחֶק בּוֹ:
תהלים קד כו

7 בְּכֹחוֹ רָגַע הַיָּם וּבִתְבוּנָתוֹ מָחַץ רָהַב: איוב כו יב

8 לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת יְיָ כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים: ישעיהו יא ט

9 הֵן יַעֲשֹׁק נָהָר לֹא יַחְפּוֹז יִבְטַח כִּי יָגִיחַ יַרְדֵּן אֶל פִּיהוּ: איוב מ כג

10 כִּי הוּא עַל יַמִּים יְסָדָהּ וְעַל נְהָרוֹת יְכוֹנְנֶהָ:
תהלים כד ב

גליון הש"ס

גמרא דדביתהו דר"ח בן דוסא כו'. עי' בהרא"ש פ"ד דגיטין סי' מו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אתא תנינא רגש קא בעי וכו': **(ב)** שם אתא פושקנצא פסקיה וכו' הדר אתא קא בעי למיבלע לספינתא הדר אתא ההוא פושקנצא פסקיה לרישיה (שקלי' וכו' לספינתא) תא"מ. ונ"ב ס"א שקלת לההיא אבן טבא ופרח בהדה נפלה ההיא אבן טבא בספינתא: **(ג)** שם והואי ירך דבשרא בהדן פתחנא ונקירנא מינה ואנחינא אעשבי אדמייתינן ליבי איאלם אטמא וטוינן כצ"ל וכן ברשב"ם: **(ד)** רשב"ם ד"ה ארזילי וכו' שבים הס"ד ואח"כ מה"ד ורבי יוחנן אמר זה לויתן נחש בריח:

מוסף תוספות

א. וכתיב מים חיים אל כלי (במדבר יט). תוס' סנהדרין ה:

קניגיא עם לויתן שנאמר א)[1]התמשוך לויתן בחכה ובחבל תשקיע לשונו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שנאמר [2]העושו יגש חרבו כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן בשעה שלויתן רעב מוציא הבל מפיו ומרתיח כל מימות שבמצולה שנאמר [3]ירתיח כסיר מצולה ואלמלא מכנים ראשו לגן עדן אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו שנאמר [3]ים ישים כמרקחה ובשעה שצמא עושה תלמים תלמים בים שנאמר [4]אחריו יאיר נתיב אמר רב אחא בר יעקב אין תהום חוזר לאיתנו עד שבעים שנה שנאמר [4]יחשוב תהום לשיבה ב)ואין שיבה פחותה משבעים אמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן שנאמר [5]יכרו עליו חברים ואין כרה אלא סעודה שנאמר [6]ויכרה להם כרה גדולה ויאכלו וישתו ואין חברים אלא תלמידי חכמים שנאמר [7]היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני והשאר מחלקין אותו ועושין בו סחורה בשוקי ירושלים שנאמר [5]יחצוהו בין כנענים ואין ג)כנענים אלא תגרים שנאמר [8]כנען בידו מאזני מרמה לעשק אהב ואי בעית אימא מהכא [9]אשר סוחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ ואמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן שנא' [10]התמלא (א) בסוכות עורו זכה עושין לו סוכה לא זכה עושין לו (ב) צלצל שנאמר [10]ובצלצל דגים ראשו זכה עושין לו צלצל לא זכה עושין לו ענק שנאמר [11]וענקים לגרגרותיך זכה עושין לו ענק לא זכה עושין לו קמיע שנאמר [12]ותקשרנו לנערותיך והשאר פורסו הקב"ה על חומות ירושלים וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו שנאמר [13]והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך: [14]ושמתי כדכד שמשותיך א"ר שמואל בר נחמני פליגי תרי מלאכי ברקיעא גבריאל ומיכאל ואמרי לה תרי אמוראי במערבא ומאן אינון יהודה וחזקיה בני רבי חייא חד אמר שוהם וחד אמר ישפה אמר להו הקב"ה להוי כדין וכדין [14]ושעריך לאבני אקדח כי הא ד)דיתיב רבי יוחנן וקא דריש עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים וחוקק בהן עשר על עשרים ומעמידן בשערי ירושלים לגלג עליו אותו תלמיד השתא כביעתא דציצלא לא משכחינן כולי האי משכחינן לימים הפליגה ספינתו בים חזא מלאכי השרת דיתבי וקא מינסרי אבנים טובות ומרגליות שהם ל' על ל' וחקוק בהן עשר ברום עשרים אמר להו הני למאן אמרו ליה שעתיד הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה דרוש רבי לך נאה לדרוש כאשר אמרת כן ראיתי אמר לו ריקא אלמלא ה)(לא) ראית לא האמנת מלגלג על דברי חכמים אתה ו)נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות מיתיבי [15]ואולך אתכם קוממיות רבי מאיר אומר מאתים אמה כשתי קומות של אדם הראשון רבי יהודה אומר מאה אמה כנגד היכל וכתליו שנאמר [16]אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם בנותינו כזוית מחוטבות תבנית היכל כי קאמר ר' יוחנן לכווי דבי זיקא ואמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק שנאמר [17]וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונוגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חופה מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקדוש ברוך הוא חופה לפי כבודו עשן בחופה למה אמר רבי חנינא שכל מי שעיניו צרות בתלמידי חכמים בעולם הזה מתמלאות עיניו עשן לעולם הבא ואש בחופה למה אמר רבי חנינא מלמד שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה כיוצא בדבר אתה אומר [18]ונתתה מהודך עליו ולא כל הודך זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה אמר רבי חמא ז)(בר) חנינא עשר חופות עשה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון בגן עדן שנאמר [19]בעדן גן אלהים היית כל אבן יקרה וגו' מר זוטרא אמר אחת עשרה שנאמר כל אבן יקרה אמר רבי יוחנן וגרוע שבכולן זהב דקא חשיב ליה לבסוף מאי [19]מלאכת תופיך ונקביך בך אמר רב יהודה אמר רב אמר לו הקדוש ברוך הוא לחירם מלך צור בך נסתכלתי ובראתי נקבים נקבים באדם ואיכא דאמרי הכי קאמר בך נסתכלתי

טפף

וקנסתי

קניגיא. לידת חיות בקשת ורומח. כל מיני לידה קרוי כן וכן בשחיטת חולין (דף ס:) וכי משה רבינו קניגי או בליסטרי היה: **התמשוך כו'.** וכי אתה יכול לעשות קניגיא עם לויתן. מכלל דעתידה [לקניגיא]: **העושו יגש חרבו.** בבהמות כתיב באיוב. וה"ה עם לויתן: **מפני ריחו.** שמתוך שיש לו הבל וחמימות הרבה יוצא ריח קשה: **כמרקחה.** כבשמים כמו רוקח מרקחת (שמות ל) מתוך שהכניס ראשו לגן עדן: **תלמים תלמים.** שנראים חפירות עמוקות בים כתלמים של מחרישה: **אחריו.** כששתה יאיר נתיב הים: **אינו חוזר לאיתנו.** מרוב המים שחסרו: **סוכה.** היינו מלמעלה גג וארבע דפנות מארבע רוחות. צל היינו סיכוך בלא מחיצות: **ותקשרנו.** היינו דבר מועט שקושרו לתלות בצוארו כמין קמיע: **שמשותיך.** חומותיך: **פליגי בה.** באבנים של חומות ירושלים ממה יהיו אלו אבנים שעתידים להיות: **כדין וכדין.** כדברי זה וכדברי זה והיינו כדכוד משהם וישפה תבנה. ואע"פ שמקרא זה קדם לבני ר' חייא טובא יש לומר שכך נתנבא ישעיה שכדברי כל המפרשים עתידה להבנות: ח) **וחוקק עשר.** של רוחב ברום עשרים. והיינו אקדח לשון קודח שחוקק בהם ומשמע נמי אבן טובה שמאירה כאש קודחת כמו קודחי אש (ישעיה נ): **אקדח.** קרבונקל"א בלע"ז ובתרגום יונתן אבני גומרא: **כביעתא דצוצילתא.** ביצת עוף קטן ששמו תצליל: **קוממיות.** שתי קומות. שני ממי"ן דריש: **כשתי קומות של אדם הראשון.** שמיעטו עד ק' אמה במסכת חגיגה (דף יב.): **היכל.** של בית שני שהיה רום מאה אמה ולפי קומתן ט) צריך שערים גבוהים. וקשיא לר' יוחנן דאמר רום עשרים: **לכווי דבי זיקא.** לחלונות העשויין לאויר והיינו שעריך דקרא חלונות החומה: **ענן יומם.** אחד ועשן ב' ונוגה ג' אש ד' להבה ה' כי על כל כבוד ו' חופה ז'. ול"נ כי על כל כבוד אינו מן החשבון אבל וסוכה תהיה לצל יומם דסמיך ליה לסיפיה דהאי קרא הוה השביעי והאי על כל כבוד לכדמפרש' בסמוך אתא: **שעיניו צרות.** שלא להנותו מנכסיו: **נכוה.** חופתו של קטן מחופתו של חבירו הגדול ממנו: **שבאותו הדור.** שראו משה ויהושע: **אוי לה לאותה בושה.** שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך שהרי יהושע היה נביא ומלך כמשה ולא יכול להגיע לכבודו: **בעדן גן אלהים היית.** בחירם מלך צור כתיב. וכי סבור אתה להיות כאדם הראשון שהיה בגן עדן והיו לו כל החופות הללו אודם פטדה וגו' עד זהב הרי עשר. אבל כל אבן יקרה לא חשיב דכולל ואח"כ מפרש מאי כל אבן יקרה דאמרן אודם פטדה וגו': **וזהב א"ר יוחנן וגרוע שבכולן זהב** [וכו'. וזהב אקרא קא מהדר לפרושי גרוע שבכולן זהב] מכלל דחשובין יותר מלהי: **בך נסתכלתי.** כשבראתי עולמי שאתה עתיד למרוד ולעשות עצמך אלוה ובראתי באדם נקבים שמוציאין ריעי תוך חלול הוא ומנוקב ביום הבראך כוננו ביום שנתתי אל לבי שתהא נברא בו ביום כוננו הנקבים באדם:

פליגי בה תרי מלאכי ברקיע. ואליהו אמר להן כדאמר פרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מג.) לאו אליהו אמרינהו: **חד אמר ישפה וחד אמר שהם ואמר הקב"ה כדין וכדין.** ר"ת ל"ג לה ואית דגרסי ומפרשי דקאי אכתוב דלעיל הנני מרביץ בפוך אבניך ויסדתיך בספירים פירוש כדין וכדין היינו פוך וספיר דלעיל יהיו שמשותיך וכן מוכח בפסיקתא דמפרש מאי כדכד רבי אבא אמר כדין וכדין והתם לא איירי לא מלאכי ולא אמוראי אלא ודאי קאי אפוך וספיר כדכתיב לעיל:

מסורת הש"ס

א) [בקרא אית' תמשוך], ב) [אבות סוף פ"ה], ג) [עי' פסחים נ.], ד) סנהדרין ק., ה) [עי' תוס' מגילה כח.], ו) סנהדרין ק. ע"ש ברכות נח. שבת לד.], ז) [נ"ל ברבי], ח) [נ"ל אחר ד"ה אקדח], ט) בס"א נוסף: של ישראל,

תורה אור השלם

1 תִּמְשֹׁךְ לִוְיָתָן בְּחַכָּה וּבְחֶבֶל תַּשְׁקִיעַ לְשֹׁנוֹ: איוב מ כה

2 הוּא רֵאשִׁית דַּרְכֵי אֵל הָעֹשׂוֹ יַגֵּשׁ חַרְבּוֹ: איוב מ יט

3 יַרְתִּיחַ כַּסִּיר מְצוּלָה יָם יָשִׂים כַּמֶּרְקָחָה: איוב מא כג

4 אַחֲרָיו יָאִיר נָתִיב יַחְשֹׁב תְּהוֹם לְשֵׂיבָה: איוב מא כד

5 יִכְרוּ עָלָיו חַבָּרִים יֶחֱצוּהוּ בֵּין כְּנַעֲנִים: איוב מ ל

6 וַיִּכְרֶה לָהֶם כֵּרָה גְדוֹלָה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיְשַׁלְּחֵם וַיֵּלְכוּ אֶל אֲדֹנֵיהֶם וְלֹא יָסְפוּ עוֹד גְּדוּדֵי אֲרָם לָבוֹא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: מלכים ב ו כג

7 הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעִינִי: שיר השירים ח יג

8 כְּנַעַן בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה לַעֲשֹׁק אָהֵב: הושע יב ח

9 מִי יָעַץ זֹאת עַל צֹר הַמַּעֲטִירָה אֲשֶׁר סֹחֲרֶיהָ שָׂרִים כִּנְעָנֶיהָ נִכְבַּדֵּי אָרֶץ: ישעיהו כג ח

10 הַתְמַלֵּא בְשֻׂכּוֹת עוֹרוֹ וּבְצִלְצַל דָּגִים רֹאשׁוֹ: איוב מ לא

11 כִּי לִוְיַת חֵן הֵם לְרֹאשֶׁךָ וַעֲנָקִים לְגַרְגְּרֹתֶיךָ: משלי א ט

12 הַתְשַׂחֶק בּוֹ כַּצִּפּוֹר וְתִקְשְׁרֶנּוּ לְנַעֲרוֹתֶיךָ: איוב מ כט

13 וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זַרְחֵךְ: ישעיהו ס ג

14 וְשַׂמְתִּי כַּדְכֹד שִׁמְשֹׁתַיִךְ וּשְׁעָרַיִךְ לְאַבְנֵי אֶקְדָּח וְכָל גְּבוּלֵךְ לְאַבְנֵי חֵפֶץ: ישעיהו נד יב

15 אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהְיֹת לָהֶם עֲבָדִים וָאֶשְׁבֹּר מֹטֹת עֻלְּכֶם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת: ויקרא כו יג

16 אֲשֶׁר בָּנֵינוּ כִּנְטִעִים מְגֻדָּלִים בִּנְעוּרֵיהֶם בְּנוֹתֵינוּ כְזָוִיֹּת מְחֻטָּבוֹת תַּבְנִית הֵיכָל: תהלים קמד יב

17 וּבָרָא יְיָ עַל כָּל מְכוֹן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאֶהָ עָנָן יוֹמָם וְעָשָׁן וְנֹגַהּ אֵשׁ לֶהָבָה לָיְלָה כִּי עַל כָּל כָּבוֹד חֻפָּה: ישעיהו ד ה

18 וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: במדבר כז כ

19 בְּעֵדֶן גַּן אֱלֹהִים הָיִיתָ כָּל אֶבֶן יְקָרָה מְסֻכָתֶךָ אֹדֶם פִּטְדָה וְיָהֲלֹם תַּרְשִׁישׁ שֹׁהַם וְיָשְׁפֵה סַפִּיר נֹפֶךְ וּבָרְקַת וְזָהָב מְלֶאכֶת תֻּפֶּיךָ וּנְקָבֶיךָ בָּךְ בְּיוֹם הִבָּרַאֲךָ כּוֹנָנוּ: יחזקאל כח יג

הגהות הב"ח

(א) גמ' התמלא בשוכות וכו': (ב) שם לא זכה עושין לו צל שנאמר:

לעזי רש"י

קרבונקל"א. אקדח (אבן יקרה).

מוסף רש"י

כדכד. אבן טובה וכך שמה, **שמשותיך.** חלונות שהשמש זורח בהם, כמו (תהלים פד) שמש ומגן היינו שמש ממש (סנהדרין ק.) או: לשון חומה (סוטה י.). **לאבני אקדח.** שהקב"ה חוקקן כמקדח עד שחוקק בהם עשר ברום עשרים (סנהדרין ק.). **גל של עצמות.** שמת, דאדם שמת נעשה גל של עצמות (שם) או: כמת שנרקב בשרו ונפל מזמן הרבה (שבת לד.).

רבינו גרשום

קניגא. מלחמה: שנאמר התמשוך לויתן בחכה. כלומר כך אמר לו הקב"ה לאיוב וכי אתה יכול למשוך לויתן בחכה: ובחבל תשקיע לשונו. כמו שעשה ע"י מלאכי: כמרקחה. דבר שמריח: עושה תלמים בים. כשהוא שותה מכאן התלם גדול מצד אחר שאינו שותה: שנאמר ואחריו יאיר נתיב. כלומר נראה נתיב של ים שהוא שותה: צלצל. צל מעל ראשו: עושין לו קמיע. דבר הנקשר ותלוי על צואר: אמר להן הקב"ה כדין וכדין. להכי איקרי כדכד כלומר כדברי זה וזה משוהם וישפה יהיו מתוקנים: וחוקק בהן עשר של רוחב ברום עשרים. כדי שיכנסו ויצאו באותה חקיקה כמו שעושין בפתח והכי משמע ליה עכשיו: כביעתא דצילצלא. כביצה של עוף [קטן] (שדומה לימה): קוממיות כשתי קומות. כשתי קומות של אדם הראשון שמיעטו הקב"ה עד מאה אמה. אלמא דכנגד קומתן צריך להם פתח שיצאו ויכנסו בזקיפה וקשיא לר' יוחנן דאמר לעיל חקק בהן עשר ברום עשרים ותו לא. ומשני כי אמר ר' יוחנן ברום עשרים לכווי דבי זיקא. כלומר לחלונות קאמר שתהא הרוח מנשבת בהן: ענן יומם א' ועשן ב' ונגה ג' אש ד' להבה ה' כי על כל כבוד ו' חופה ז': אוי לה לאותה בושה. שיהיה לו לאותו הנגרע מחבירו שלפי שחטא ילקה: אוי לה לאותה בושה. שנגרע יהושע ממשה: אודם א' פטדה ב' ויהלום ג' תרשיש ד' שהם ה' וישפה ו' ספיר ז' נפך ח' וברקת ט' וזהב י': בך נסתכלתי. כשבראתי עולמי שאתה עתיד למרוד ועושה עצמך אלוה. ובראתי באדם נקבים נקבים. שמוציא רעי.

וקנסתי מיתה על אדם הראשון מאי [1]ועל מקראיה אמר רבה א"ר יוחנן לא כירושלים של עולם הזה ירושלים של עולם הבא ירושלים של עולם הזה כל הרוצה לעלות עולה של עולם הבא אין עולין אלא המזומנין לה (א) ואמר רבה א"ר יוחנן עתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקב"ה שנאמר [2]כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו (א)(וא"ר) שמואל בר נחמני א"ר יוחנן ג' נקראו על שמו של הקב"ה ואלו הן צדיקים ומשיח וירושלים צדיקים הא דאמרן משיח דכתיב [3]וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו ירושלים דכתיב [4]סביב שמונה עשר אלף ושם העיר מיום ה' שמה אל תקרי שמה אלא שמה א"ר אלעזר עתידין צדיקים שאומרים לפניהן קדוש כדרך שאומרים לפני הקב"ה שנאמר [5]והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו ואמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה להגביה את ירושלים ג' פרסאות למעלה שנאמר [6]וראמה וישבה תחתיה מאי תחתיה כתחתיה וממאי דהאי תחתיה תלתא פרסי הויא אמר רבה אמר לי ההוא סבא לדידי חזי לי ירושלים קמייתא ותלתא פרסי הויא ושמא תאמר יש צער לעלות ת"ל [7]מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם אמר רב פפא ש"מ האי עיבא תלתא פרסי מידלי אמר רבי חנינא בר פפא בקש הקדוש ברוך הוא לתת את ירושלים במדה שנאמר [8]ואומר אנה אתה הולך ויאמר אלי למוד את ירושלים לראות כמה רחבה וכמה ארכה אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע הרבה כרכים בראת בעולמך של אומות העולם ולא נתת מדת ארכן ומדת רחבן ירושלים ששמך בתוכה ומקדשך בתוכה וצדיקים בתוכה אתה נותן בה מדה מיד [9]ויאמר אליו רוץ דבר אל הנער הלז לאמר פרזות תשב ירושלם מרוב אדם ובהמה בתוכה אמר ריש לקיש עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלם אלף טפף גינואות אלף קפל מגדלים אלף (ב)ליצוי בירניות אלף ושני שילה טוטפראות וכל אחת ואחת הויא כצפורי בשלוותה תניא א"ר יוסי אני ראיתי צפורי בשלוותה והיו בה מאה ושמונים אלף שווקים של מוכרי ציקי קדירה [10]והצלעות צלע אל צלע שלש ושלשים פעמים מאי שלש ושלשים פעמים א"ר לוי (ב) אמר רב פפי משום ר' יהושע דסכני אם ג' ירושלים הן כל אחת ואחת יש בה שלשים מדורין למעלה אם שלשים ירושלים הן כל אחת ואחת יש בה שלשה מדורין למעלה: איתמר ספינה רב אמר כיון שמשך כל שהוא קנה ושמואל אמר [א]לא קנה עד שימשוך את כולה לימא כתנאי (ג)[ב]כיצד במסירה אחזה בטלפה בשערה באוכף שעליה בשליף שעליה בפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה קנאה כיצד [ג]במשיכה קורא לה והיא באה או שהכישה במקל ורצתה לפניו [ד]כיון שעקרה יד ורגל קנאה רבי אחי ואמרי לה ר' אחא אומר עד שתהלך מלא קומתה לימא רב דאמר כתנא קמא ושמואל דאמר כרבי אחא אמר לך רב אנא דאמרי אפילו לרבי אחא עד כאן לא קאמר רבי אחא אלא בבעלי חיים דאע"ג דעקרה יד ורגל בדוכתה קיימא אבל ספינה כיון דנדה בה פורתא נדה לה כולה ושמואל אמר אנא דאמרי אפי' כתנא קמא עד כאן לא קאמר תנא קמא אלא בבעלי חיים דכיון דמיעקרא יד ורגל אידך למיעקר קיימא אבל ספינה אי משיך לה כולה אין אי לא לא לימא כהני תנאי דתניא (ד)ספינה נקנית במשיכה ר' נתן אומר ספינה ואותיות נקנות במשיכה

ובשטר

וקנסתי מיתה. והיינו תופיך הקבר שהוא חלול כמו תוף: **נקראו על שמו.** שיהא שמם ה': **אל תקרי.** ה' שָׁמָּה אלא ה' שְׁמָהּ: **לומר לפניהם.** מלאכים יאמרו: **שמע מינה.** מדקמדמי עיבא להעלאת ירושלים דהוי עיבא תלתא פרסי: **מידלי.** מארעא: **למוד את ירושלים.** לעשותה קטנה: **פרזות תשב ירושלים.** מה פרזות הללו אין להן שיעור בבנין ישובן אלא כמה שרוצין בונין אף ירושלים כן: **אמר ריש לקיש.** ירושלים דהויא תלתא פרסי עתיד הקב"ה להוסיף בה מגדלים באלף פעמים בחשבון קפ"ל וגינאות באלף פעמים טפ"ף. כל הני גימטריאות הן והאי דהאריך בסימנין כי האי גוונא היינו משום דלשון הגון הוא בעירס בלא חשבון ויסד החשבון בתיבה המתפעלת: **אלף ושני שיל"ה.** שנים ואלף פעמים בחשבון בגימטריא שיל"ה: **ליצו"י.** גימטריא הוא: **טוטפראות.** קטנים מבירניות: הכי גרסינן **ק"פ אלף שווקים של מוכרי ציקי קדירה.** מין מאכל: **שלש ושלשים פעמים.** פשטיה דקרא איירי בתאים והכא יתורא דכתיב פעמים קדריש דמשמע ג' ירושלים ובכל אחת שלשים פעמים זו למעלה מזו אי נמי פעמים אשלש קאי והכי קאמר שלש פעמים זה ע"ג זה בשלשים (ג): **אם ירושלים.** דלעולם הבא גדולה באורך כשלש ירושלים שהיתה כבר: **כל אחת ואחת יהו בה.** בכל בית ובית שלשים מדורות למעלה זה על גב זה: **איתמר ספינה.** מאימתי תהא קנויה ללוקח שלא יוכל מוכר לחזור בו דהא במטלטלין אין מעות קונות אלא משיכה או רשותו: **כל שהוא.** טפח או חצי טפח: **עד שימשוך את כולה.** שיבא סוף הספינה במקום שהיה ראשה עומד דהיינו שעקרה כולה חוץ למקומה: **כילד.** בהמה גסה נקנית במסירה (ה)[דתנן בפרק ראשון דקדושין (כה:) בהמה גסה נקנית במסירה] והדקה במשיכה וספרא בעלמא הוא דהא אורחה בהכי והא אורחה בהכי: **אחזה.** הלוקח: **בטלפה.** ברגלה בפרסות המוכר: **ובשליף.** אמתחת וקשור לבהמה ואע"פ שלא הזיזה ממקומה קנאה: **כילד.** דקה נקנית במשיכה: **יד ורגל.** היינו משיכה כל שהוא כרב: **מלא קומתה.** דהיינו עקירת ארבע רגליה: **בדוכתה קיימא.** גוף הבהמה לא זזה ממקומה שהרי נשען על אידך יד ורגל שלא עקרה: **נדה כולה.** כשהיא ראשה השני נמשך ממקום שהיה שם: **אידך.** יד ורגל נמי למיעקר קיימי וכמי שהיא עוקרת דמי והיכא דעקרה ארבעתן היינו עקירת כולה חוץ למקומה אבל ספינה דכי עקר לה משהו לא ממילא מיעקר כולה ממקומה הלכך אי משיך לה כולה קני ואי לא לא: **לימא.** רב ושמואל כהני תנאי דלקמן: **ואותיות.** שטר חוב שמוכרו או נותנו לחבירו כדי לקנות את השטר ואת החוב שכתוב בו קני ליה במשיכה כשיבא לידו שימסור(ו) לו המוכר:

ובשטר

(ד) **טפף גינאות.** פי' גינות שוות שבנויות בנין שוה שאין תוספת ומגרעת בזה ובזה כמו הלוך וטפוף תלכנה (ישעיה ג) וכמו (יומא דף מח.) מדה לא מחוקה ולא גדושה שנקראת טפופה: **קפל מגדלין.** קפל הן עמודין (ה) שוין למגדלין ובנין גבוה כדאמר באגדת ויקרא קפלאות של ברזל מה עמודים קפלאות מלמעלה ובסיסאות מלמטה והן באמצע כך פרשיות (ו) נדרשות לפניהם ולאחריהם: **אחזה בטלפה.** פריב"א דמסירה בעינן מיד ליד ומייתי ראיה מפ"ק דב"מ (דף ח: ושם) דאמר מאי לשון מסירה כאדם שמוסר דבר לחבירו ואמר נמי התם מסירה מחבירו קנה במציאה ובנכסי הגר לא קנה דמאן מסר ליה למיקני משמע דבעינן מסירה מיד ליד ואין נראה דהא קתני הכא אחזה בטלפה[א] משמע דבעצמו אחזה ורבינו שמואל פירש נמי אחזה בטלפה במצות המוכר ועוד דאמר לקמן גבי מסירה כל היכא דאמר ליה לך חזק וקני כ"ע ל"פ דקנה ואי בעינן מסירה מיד ליד לא הו"ל למימר לך חזק וקני אלא תא חזק וקני והאי דאמר בבבא מציעא (שם) כאדם המוסר דבר לחבירו היינו שאומר לו לך חזק וקני[ב] והא דאמר במציאה ונכסי הגר מאן מסר ליה היינו מי יאמר לו לך חזק וקני דליקני באחיזה בעלמא[ג]: **אע"ג דעקרה יד ורגל בדוכתה קיימא**[ד]. וא"ת אמאי נקט מלא קומתה כיון דסגי בעקירת שתי ידים ושתי רגלים ויש לומר דעקירת ידיה ורגליה קרי מלא קומתה:

חסורי

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ג מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קלח סעיף ז:

ג ב טוש"ע ח"מ סי' קלז סעי' א בהג"ה וסי' קלח סעיף ח:

ד ג ד מיי' שם פ"ב הל' ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלו סעיף ג:

מוסף רש"י

בשערה. כגון שיער שבראש הסוס (קדושין כב:). **בשליף.** משאוי (שם).

רבינו גרשום

וקנסתי מיתה על אדם. היינו ונקביך בך כלומר בכריה ביום מיתה: שיתקראו על שמו. ה' ממש יקראו להם. אל תקרי ה' שמה אלא ה' שְׁמָהּ: ותלת פרסי הות. בארכה: אמר רב פפא ש"מ. מדקמדמי עיבא להעלאת ירושלים דהאי עיבא תלת פרסי מידלי מארעא: פרזות תשב ירושלים מה פרזות הללו שאין להם שיעור בבנין ישובן אלא כמה שרוצין האנשים כך ירושלים לא תהיה לה שיעור: אמר ריש לקיש עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים אלף קפל מגדלים אלף טפף נינאות וכו'. כל התיבות הללו בגימטריא הן שכל אות ואות כעין שהוא עולה בגימטריא כך אלף פעמים יהיה מדתה על כל פעם ופעם תלת פרסי וכן כל הני אותיות הללו עושין לחשבון הזה על כל אות ואות אלף פעמים וכל פעם ופעם תלת פרסי: והיו בשוק אחד פ' אלף מוכרי ציקי קדירה לבד משאר העם. וכן יהיה לכל תלת פרסי ותלת פרסי: אם שלש ירושלים הן. לעתיד יהיה לכל ירושלים וירושלים ל' מדורין זו למעלה מזו מפני רב בני אדם: ואם ל' ירושלים הן וכו'. שלשה מדורין זה על גב זה: המוכר ספינה לחבירו. כיון שמשך בה כל שהוא אפי' ראשה האחד במים קנה: אחזה בטלפה. שמסר לה ואחזה בטלפי הבהמה ובשליף שעליה אותו משוי שמשימין על גבה: אע"פ שלא הזיזה. לבהמה: לימא רב דאמר. כיון שמשך בה כל שהוא קנאה הוא דאמר כת"ק דאמר כיון דעקרה יד ורגל קנאה: ואע"ג דעקרה יד או רגל. אינך רגלים בדוכתא קיימין ולא הויא משיכה עד שתהלך מלא קומתה: אבל ספינה כיון דנייד לה פורתא. במים נייד לה כולה והויא משיכה מעליא: אידך נמי למיעקר קיימא. וכמו דעקר לה מכל וכל דמי והויא משיכה מעליא: אבל ספינה. דלא ממילא למיעקר קיימא אי משיך לה כולה קנאה ואי לא לא: ואותיות. כלומר שנותן אדם לחבירו שטרות כדי למיקני בהם כיון שמשכן קנאם:

מסורת הש"ס

(א) [בילקוט ירמיה כג. רמז ד"ש איתא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן], (ב) ס"א ולצוי, (ג) קדושין כב: ע"ש [תוספתא דקדושין פ"א ע"ש], (ד) [תוספתא דקדושין פ"א], (ה) כ"ה בדפוי', (ו) צ"ל שימסור. מהרש"א עיין קרני ראם,

תורה אור השלם

1 וּבָרָא יְיָ עַל כָּל מְכוֹן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאֶהָ עָנָן יוֹמָם וְעָשָׁן וְנֹגַהּ אֵשׁ לֶהָבָה לָיְלָה כִּי עַל כָּל כָּבוֹד חֻפָּה: ישעיהו ד ה

2 כֹּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו: ישעיהו מג ז

3 בְּיָמָיו תִּוָּשַׁע יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכֹּן לָבֶטַח וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרְאוֹ יְיָ צִדְקֵנוּ: ירמיהו כג ו

4 סָבִיב שְׁמֹנָה עָשָׂר אָלֶף וְשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם יְיָ שָׁמָּה: יחזקאל מח לה

5 וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַםִ קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ כָּל הַכָּתוּב לַחַיִּים בִּירוּשָׁלָםִ: ישעיהו ד ג

6 יִסּוֹב כָּל הָאָרֶץ כָּעֲרָבָה מִגֶּבַע לְרִמּוֹן נֶגֶב יְרוּשָׁלָםִ וְרָאֲמָה וְיָשְׁבָה תַחְתֶּיהָ לְמִשַּׁעַר בִּנְיָמִן עַד מְקוֹם שַׁעַר הָרִאשׁוֹן עַד שַׁעַר הַפִּנִּים וּמִגְדַּל חֲנַנְאֵל עַד יִקְבֵי הַמֶּלֶךְ: זכריה יד י

7 מִי אֵלֶּה כָּעָב תְּעוּפֶינָה וְכַיּוֹנִים אֶל אֲרֻבֹּתֵיהֶם: ישעיהו ס ח

8 וָאֹמַר אָנָה אַתָּה הֹלֵךְ וַיֹּאמֶר אֵלַי לָמֹד אֶת יְרוּשָׁלַםִ לִרְאוֹת כַּמָּה רָחְבָּהּ וְכַמָּה אָרְכָּהּ: זכריה ב ו

9 וַיֹּאמֶר אֵלָו רֻץ דַּבֵּר אֶל הַנַּעַר הַלָּז לֵאמֹר פְּרָזוֹת תֵּשֵׁב יְרוּשָׁלַםִ מֵרֹב אָדָם וּבְהֵמָה בְּתוֹכָהּ: זכריה ב ח

10 וְהַצְּלָעוֹת צֵלָע אֶל צֵלָע שָׁלוֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים וּבָאוֹת בַּקִּיר אֲשֶׁר לַבַּיִת לַצְּלָעוֹת סָבִיב סָבִיב לִהְיוֹת אֲחוּזִים וְלֹא יִהְיוּ אֲחוּזִים בְּקִיר הַבָּיִת: יחזקאל מא ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא המזומנין לה שנאמר ועל מקראיה ואמר רבה: (ב) שם א"ר לוי ואיתימא א"ר פפי משום: (ג) רשב"ם ד"ה שלש ושלשים וכו' בשלשים ירושלים הס"ד: (ד) תוס' ד"ה טפף. נ"ב ע' בערוך ערך טפף: (ה) ד"ה קפל וכו' עמודין חזקים עשוין למגדלין ולבנין גבוה כדאמר באגדת. נ"ב אגדת חזית של בר קפרא: (ו) בא"ד פרשיות של תורה נדרשות:

מוסף תוספות

א. ולא קתני מסרה לו בטלפה ובשערה. רי"ן. ב. כלומר שהרי במצותו תפש בה והיינו לשון מסירה. רי"ן. [ד]לאו אדם המוסר קאמר, אלא כאדם. רמב"ן. ג. עיין בר"ן. ד. אלמא אילו עקרה ידיה ורגליה דלא בדוכתא קיימא בהכי סגי לר' אחא. ריטב"א.

ובשטר אותיות מאן דכר שמייהו חסורי מחסרא והכי קתני ספינה נקנית במשיכה [א]ואותיות במסירה רבי נתן אומר ספינה ואותיות נקנות במשיכה ובשטר שטר לספינה למה לי מטלטלי היא אלא לאו הכי קתני ספינה נקנית במשיכה ואותיות במסירה רבי נתן אומר ספינה במשיכה ואותיות בשטר ספינה במשיכה היינו תנא קמא אלא דרב ושמואל איכא בינייהו לא דכולי עלמא אי כרב אי כשמואל ובספינה כולי עלמא לא פליגי כי פליגי באותיות והכי קאמר ליה ר' נתן לתנא קמא בספינה ודאי מודינא לך באותיות אי איכא שטר אין אי לא לא ובפלוגתא דהני תנאי דתניא [ב]אותיות נקנות במסירה דברי רבי וחכמים אומרים [א]בין כתב ולא מסר בין מסר ולא כתב לא קנה עד שיכתוב וימסור במאי אוקימתא כרבי ספינה נמי תיקני במסירה דתניא [ב]ספינה נקנית במסירה דברי רבי וחכ"א לא קנה

עד

ובשטר. אם כתב לו שטר מכירה על שטרות הללו כדאמר לקמן [ע"ב] קני לך הוא וכל שעבודיה אבל במסירה בלא שטר לא קני אלא לצור ע"פ צלוחיתו וכדלקמן ומש"ה בעי שטר אחר עלוי' (א) זה ולקמיה פריך שטר בספינה למה: מסירה דספינה. היינו שאחז בחבל שקשורה בו ולא הזיזה ממקומה: **ואותיות במסירה.** אבל משיכה אינה אלא בדבר שגופו ממון דמכי משך ליה זכה ביה וה"נ לגבי לצור ע"פ צלוחיתו תיהני ליה משיכה כשאר מטלטלין אבל כדי לגבות החוב צריך שימסרנו מלוה ליד הלוקח: **מטלטלי היא.** ומכי משכה קנייה כדין מטלטלין: **אלא לאו הכי קתני.** מילתיה דר' נתן: **ואותיות בשטר.** כלומר אף בשטר דתרוייהו בעי מסירה ושטר כרבנן דאמרי לקמן לא קנה עד שיכתוב וימסור דאי בשטר לחוד קאמר דאותיות נקנות א"כ רבי נתן דאמר כמאן לא כרבי ולא כרבנן ואם כן איכא שלש מחלוקות בדבר: **ספינה במשיכה.** למה ליה לרבי נתן למימר היינו ת"ק אלא לאו בדרב ושמואל קמיפלגי דקאמר ת"ק ספינה נקנית במשיכה כולה כשמואל ואתא ר' נתן דהוא תנא בתרא לטפויי דאפילו במשיכה כל שהוא נקנית כרב: **באותיות.** נקנות במסירה לחוד קמיפלגי ולא בספינה: **מודינא לך.** דבמשיכה כדקאמרת לרב כדאית ליה ולשמואל כדאית ליה: **ובפלוגתא דהני תנאי.** קמיפלגי ר' נתן ורבנן דרבנן דהכא רבי ור' נתן היינו רבנן דלקמן. רבי ורבי נתן סוף משנה וחברים היו וגם אמוראי אליבייהו נינהו. בהך ברייתא סתם כרבי ובאידך כר' נתן: **אותיות נקנות.** לגבות הלוקח את החוב מן הלוה במסירה שמסר לו המלוה את השטר ולא מצי טעין לוה לצור ע"פ צלוחיתך מסרו לך: **כתב.** לו מוכר ללוקח שטר מכירה על שטר זה ומסר לו אותו שטר מכירה אבל לא מסר לו עדיין שטר המלוה לא קנה עד שיכתוב וימסור דמצי למימר ליה נייר בעלמא זביני לך ובשטר מכירה לחוד לא קני דאין נקנין בשטר אלא קרקע ועבדים: **במאי אוקימתא.** לתנא קמא דר' נתן כרבי: **ספינה נמי תיקני במסירה.** ואמאי בעי משיכה:

עד

חסורי מחסרא כו' ספינה נקנית במשיכה ואותיות במסירה רבי נתן אומר ספינה ואותיות נקנות במשיכה ובשטר. וא"ת ואמאי מגיה במילתיה דתנא קמא ואותיות במסירה לימא במילתיה דת"ק דספינה ואותיות נקנות במשיכה ולא פליגי אלא שרבי נתן מצריך שטר עם המשיכה ורבנן לא מצרכי [א] וי"ל משום דא"כ ברייתא דקתני לקמן אותיות נקנות במסירה תיהוי דלא כחד [ב]: **רבי** נתן אומר ספינה במשיכה ואותיות במסירה ובשטר. לא בעי למימר ואותיות במשיכה ושטר דכיון דבעי לפלוגי בין ספינה לאותיות לרבי נתן ניחא ליה טפי למיתני מסירה לאותיות כי היכי דאתיא ברייתא דלקמן דאותיות במסירה לכ"ע וכל הנך אותיות דשמעתין צריך לפרש בשק מלא שטרות שאין דרך להגביה [ג] דאי לאו הכי היכי מיקני במשיכה ובמסירה הא אמר לקמן (דף פו.) דברים שדרכן להגביה אין נקנין אלא בהגבהה: **אלא** דרב ושמואל איכא בינייהו. דר' נתן סבר לה כשמואל דאמר עד שימשוך את כולה דכי היכי דבעי קנין חשוב באותיות טפי מתנא קמא הכי נמי בספינה: **בין** שכתב ולא מסר. איצטריך להאריך כל זה דאי לא הוה תני אלא עד שיכתוב וימסור הוה אמינא ודאי במסירה לחודה לא מהניא אא"כ יש כתיבה עמה אבל בכתיבה לחודה סגי [ד]: **אי** כרבי ספינה נמי תיקני במסירה. לכאורה היה נראה להשוות מסירה דאותיות למסירה דספינה וכן משמע מדקאמר ספינה נמי תיקני במסירה משמע נמי כמו אותיות ואומר ר"י דאי אפשר לומר כן דלא מצינו מסירה אלא בספינה ובעלי חיים אבל שאר מטלטלי לא מיקנו במסירה כדתנן בפרק קמא דקדושין (דף כו.) נכסים שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה משמע אבל במסירה לא (ב) א"כ אפילו לקנות הקלף לצור ע"פ צלוחיתו לא היה קונה במסירה כל שכן לקנות גם השעבוד דלא מהניא [ה] ועוד מדקאמר עד שיכתוב וימסור משמע דבעינן באותיות קנין חשוב טפי מבשאר דברים ועוד דקתני ספינה במשיכה ואותיות במסירה ומוקמינן לה בסימטא דלא קניא התם מסירה וא"כ היכי קתני (ג) נקנות במסירה ע"כ נראה לר"י דעם המסירה דאותיות צריך משיכה וכן משמע בפרק מי שמת (לקמן דף קנב.) דפריך גבי מלוגא דשטרות והא לא משך [ו] והא דמזכיר בכל מקום מסירה באותיות אף על גב דבעי משיכה היינו משום דבעינן מסירה מיד ליד ואף על גב דבעלמא לא בעינן מיד ליד כדפרישית לעיל [ג] הכא בעינן טפי כדי לקנות השעבוד שבתוכו [ז] אי נמי לא בעינן מיד ליד ומ"מ נקט מסירה משום דבעינן דעת אחרת מקנה אותן כמו שאר מסירות לאפוקי [ד] מפקיד שטרותיו שאין מחזיק בהן קונה מה שכתוב בתוכו כיון דליכא מסירה שאין דעת אחרת מקנה אותן: **ספינה** נקנית במסירה. בסמוך מוקי לה ברה"ר ופירש רבינו שמואל דמסירה קונה ברה"ר משום דלא אפשר התם במשיכה אבל בסימטא דשייכא משיכה לא קניא מסירה שהוא קנין גרוע [ח] וקשה לר"ת וכי משיכה ומסירה מלות הן שאין לעשות אלא מן המובחר ואור"י דאין זו קושיא דכי האי גוונא אמר לקמן דהגבהה החשובה יותר מבטלת שאר קניים [ט] עוד הקשה דכל פרכי דפריך לקמן (דף פו.) למאן דאמר דהגבהה מבטלת שאר קניים הוה ליה למיפרך נמי הכא כיון דמשיכה מבטלת מסירה ואומר ר"י דאין זו קושיא דאטו בחדא מחתא מחתינהו אם מסירה הגרועה בטילה מחמת משיכה משיכה החשובה לא תיבטל מחמת הגבהה ועוד מקשה רבינו תם אי מסירה לא מהניא בסימטא כי פריך בפרק קמא דקדושין (דף כה: ושם) לרב דאמר בהמה גסה נקנית במשיכה ממתניתין דהתם דקתני בהמה גסה במסירה לישני דמתניתין איירי ברשות הרבים דלא שייך משיכה ורב איירי בסימטא ואומר ר"י כיון דמשיכה חשובה טפי ממסירה אם כן לרב דאמר נקנית במשיכה הוי במשיכה דוקא ולא במסירה אפילו ברשות הרבים דאי מהניא לרב מסירה ברשות הרבים א"כ לישמעי' מסירה ברשות הרבים וכ"ש משיכה בסימטא אלא ודאי למעוטי מסירה ברשות הרבים והכא דקתני בברייתא ספינה נקנה במשיכה אף על גב דלא אתא למעוטי מסירה ברשות הרבים איכא למימר דלהכי נקט מסירה לאשמועינן דאפילו בסימטא דבעינן משיכה אותיות נקנות במסירה ושמעינן מינה דמסירה דאותיות לאו היינו אחיזה בעלמא דהא בסימטא לא מהניא מסירה אלא עם המשיכה בעינן מסירה כדפרישית לעיל ור"ת פירש דמסירה עדיפא ממשיכה משום דמסירה מיד ליד ובפניו וקניא ברשות הרבים וכל שכן בסימטא [ה] [דאפילו משיכה קונה בסימטא] כדאמרי אביי ורבא ומתני' דקדושין (שם) דקתני בהמה גסה נקנית במסירה היינו דוקא במסירה אבל במשיכה לא קני אפילו בסימטא והשתא פריך לרב ספיר [י] ומה שפירש דמסירה מיד ליד אין נראה לר"י כדפרישית לעיל [יא] והא דמצריך נמי בפניו לא ידע ר"י מנא ליה ועו"ק לר"י דלפי' ר"ת מאי דוחקיה לשנויי כאן בסימטא כאן ברה"ר ולדחוק ולומר דעד שימשכנה מרה"ר לסימטא לוקמינהו לתרוייהו בסימטא ובקפידא פליגי כדמסיק לקמן ולרשב"א לא קשה כיון דמסירה חשובה בכל מקום ששייכא מסירה הוי דוקא במסירה ולא במשיכה הלכך לא אפשר לאוקומא לה אלא כרבי ומיהו לא הוה פריך ספינה נמי תיקני במסירה לא אתי שפיר דמשמע דהיכא דמהני משיכה משמע [יב] דמשיכה עדיפא לפלוגי ר"ת הוה ליה למימר והא לרבי קאמר ספינה אין נקנית אלא עד שימשכנה משמע דוקא משיכה ולא מסירה ומיהו י"ל דלמאי דמסיק כגון דאמר ליה משוך וקני וטעמא דרבנן משום קפידא אתי שפיר דבעינן משיכה אע"ג דגריעא הוי קפידא דאי אפי' בגריעא ואין להקשות דא"כ מאי מהני כשישכור מקומו דשכירות מקום הוי כעין משיכה שמכניסה לרשותו [יג] ומעיקרא כי הוה סלקא דעתין דלא הוי טעמא משום קפידא הוה ס"ד דטעמא דרבנן משום דמסירה לא קניא בסימטא [יד] וכי מוקי לה ברה"ר מקמי דלוקי טעמא משום קפידא בעי למימר דטעמייהו משום דסברי דמסירה לא קני ברה"ר אבל אין לומר דמעיקרא ס"ד דפליגי דלרבי שייכא מסירה בספינה ולרבנן לא שייכא דא"כ מאי קאמר לימא אביי ורבא כרבי כרבנן נמי מצו סברי כיון דטעמא דרבנן משום דלא שייכא מסירה בספינה אלא ודאי פשיטא ליה דשייכא ליה לספינה ועוד קשה לפר"ת דמאי פריך בפ"ק דקדושין (שם) לרב והא אנן במסירה דוקא תנן הא נמי במשיכה תנן בפ"ק דב"מ (דף ח. ושם ד"ה מנהיג) היו שנים רוכבין ע"ג בהמה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג יחלוקו לכל אחד קני מהלא [טו] אלמא דנקנה במשיכה וי"ל דהתם דמיירי במציאה קני במשיכה דלא אפשר למיקני במסירה דמאן מסר ליה [טז]:

במאי

מסורת הש"ס

א) [לקמן עז. קסט: קעג. יבמות קטז. קדושין מז: סנהדרין לא.], ב) קדושין מז: סנהדרין לא., ג) דף עה: ד"ה אחזה, ד) צ"ל מפקיר רש"ש, ה) רש"א,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ובשטר וכו' אחר עלוי' ולקמיה כצ"ל ותיבת זה נמחק: (ב) תוס' ד"ה אי כרבי וכו' במסירה לא וא"כ: (ג) בא"ד היכי קתני אותיות נקנות:

מוסף תוספות

א. ור"ש ז"ל פי' דמשיכה לא שייכא אלא בדבר שגופו ממון וכו'. רשב"א. ב. ולא ניחא ליה לומר ששלש וארבע מחלוקות בדבר, כמו שכתב הרב ר' שמואל ז"ל. רמב"ן. ג. עי' לקמן פו. תוד"ה אבל. ד. וקצת דוחק דאי בכתיבה לחודה סגי הו"ל למימר עד שיכתוב ותו לא. שיטמ"ק בשם גליון תוס'. ה. דאין דרך שטר במסירה אלא במשיכה דבהמה וספינה שהם גדולים דרכן במסירה אבל שאר מטלטלין קטנים משמע דאינן נקנין במסירה וכל שכן אותיות. תוס' רי"ד בשם ר"י. ו. ואיבעי ליה למימר והא לא מסר דהא אותיות נקנין במסירה, אלא ש"מ מסירה שיש בה משיכה קאמרינן. רמב"ן. ז. [ד]הן מילי בעלמא. תוס' רי"ד. ח. דמשיכה עדיפא ממסירה שמושך הכלי מרשותו של מוכר לרשותו דאילו מסירה בדוכתא הא קיימא. ריטב"א. ט. ומיהו לא דמי כולי האי, דקנייה תלויה בדבר שאדם רגיל לעשות בו וכו', ודרך הוא כשאדם קונה חפץ שיכול להגביהו, דרכו להגביהו לאלתר ולהכניסו לרשותו, אבל אין דרך לעשות משיכה יותר ממסירה. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. י. והאנן במסירה תנן, פי' במסירה דוקא ולא במשיכה. תוס' קידושין כה: יא. עה: תוד"ה אחזה. יב. [ד]מדקאמר תקני נמי שמעינן מינה דאף במסירה קאמר וכ"ש במשיכה. רשב"א. יג. דשכירות מקום אין לך משיכה גדולה כמוה. ריטב"א. יד. דכיון דסימטא אית ליה למוכר וללוקח בה רשות ההוא דוכתא דקיימא בה ספינה כולה, דלא משיך לה מיניה, אכתי ברשותא דמוכר קיימא והויא לה כמסירה ברשות מוכר דלא קניא, ואי משיך לה מיניה לדוכתא אחריתי אע"ג דלההוא סימטא גופיה הוא דמשכה כיון דלוקח נמי הא אית ליה רשותא בההוא סימטא הו"ל כמאן דמשכה מרשותא דמוכר לרשותא דלוקח. ר"י מיגש. טו. ומנהיג היינו משיכה. תוס' קידושין שם. טז. דמקח וממכר דאפשר במסירה לא מיקני במשיכה אבל במציאה ונכסי הגר דלא אפשר במסירה מקניא במשיכה. שם.

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ו מהלכות מכירה הל' י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' סו סעיף א:

ו ב מיי' שם פ"ג הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלח סעיף ז:

מוסף רש"י

אותיות נקנות במסירה. המוכר שטר חוב לחבירו קנה החוב במסירת אותיות (סנהדרין לא.) אינו צריך לכתוב שטר מכירה על השטר שאני מוכר לו, אלא משמסר לו שטר שיש לו על אחרים לגבות בו, נתחייב הלוה לפורעם לזה (קדושין מז:) דאותיות כגון שטר נקנות במסירה בלא קנין ואין יכול לחזור בו (יבמות קטז:) ונשתעבד לו לזה הקונה כמו שהיה משועבד למלוה כל זמן שלא חזר ומחלו (לקמן קסט.) ולא צריך למכתב קני לך וכל שעבודיה ולא שום שטר (לקמן עז.). בין כתב. לו שטר מכירה עליו, ולא מסר. לו שטר החוב, בין מסר. שמסר לו שטר החוב, ולא כתב. לו שטר מכירה עליו, לא קנה (קדושין מז:).

רבינו גרשום

ובשטר. אם כותב לו שטר אחר על שטרות הללו כדאמר קני לך הוא וכל שעבודיה: ואותיות במסירה. ולא במשיכה דלא הוי כשאר מטלטלין דאין גופן ממון להכי במסירה או בשטר סגיא: מטלטלא היא. ובמטלטלי לא צריך שטרא אלא משיכה או מסירה סגי ובספינה ליכא מסירה שהרי אינו יכול להגביה אלא במשיכה נקנית: אלא לאו הכי קתני. א) תנא בתרא: ספינה נקנית במשיכה ואותיות בשטר: ספינה נקנית במשיכה היינו תנא קמא. ומאי אתא לאשמועינן ר' נתן: אלא דרב ושמואל איכא בינייהו. דת"ק סבר כרב דאמר כיון שמשך כל שהוא קנה ור' נתן ס"ל כשמואל דלא קני עד דמשיך לה כולה: לא דכ"ע. לא פליגי אליבא דרב ושמואל דלא ידעי' אי כרב אי כשמואל דליכא למיקם עלה דמלתא מאן ס"ל כרב ומאן ס"ל כשמואל. ובספינה כולי עלמא לא פליגי דתרווייהו שוו שיעורייהו במשיכה: כי פליגי באותיות. היכי מיקני: והכי קאמר ת"ק. ספינה נקנית במשיכה ואותיות במסירה. ב) ספינה נקנית במשיכה ואותיות במסירה: והכי קא"ל ר"נ לת"ק וכו': אי איכא שטרא. דמקני ליה הני שטרות קני ואי לא לא קני: וחכמים אומרים בין שכתב לו שטר. שמקנה אותן שטרות ולא מסר לו אותן השטרות. ובין שמסר לו ולא כתב. לא קנה: רבי אומר כת"ק וחכמים כר' נתן: במאי אוקימתא. מלתא דת"ק כרבי: ספינה נמי. לתנא קמא תיקני במסירה כי היכי דסבירא ליה לרבי:

א) לכאורה צ"ל ר' נתן. ב) אולי צ"ל וקא"ל ר"נ לת"ק ספינה נקנית במשיכה ואותיות אי איכא שטרא וכו'.